

PROBLEM OF INFLUENCE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS ON MODERN WORLD POLITICAL PROCESS

Gerasina L. N.

The system, directions and features of institutions influence, is probed on a worldwide policy from the side of traditional and new actors of international relations. Main mega-trends of world political process is certain, which are related to international consolidation, disintegration and globalization, and characterized effective participation and activity of different international organizations.

Key words: *international organizations, multinational policy, global civil society, antiglobalization, world political process, world order.*

УДК 321.64/.8:008

О. І. Романюк, доктор політичних наук, доцент

КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ ПЕРЕХОДІВ ДО ДЕМОКРАТІЇ

Розглянуто проблему впливу національних культур на перебіг і кінцевий результат транзитивних процесів. Звернено увагу на генетичний зв'язок концепції політичної культури з процесом демократизації сучасного світу. Зазначено, що особливості культур незахідних суспільств не є фатальною перешкодою для їх розвитку в напрямі ліберальної демократії.

Ключові слова: *політична система, культура, політична культура, політичні переходи, ліберальна демократія, цивілізаційний детермінізм.*

Актуальність проблеми. Однією з найактуальніших проблем транзитології (напряму політичної науки, що спеціалізується на дослідженні політичних переходів) є визначення ролі культури в процесі лібералізації та демократизації суспільних відносин. Хоча мало хто заперечує важливість чинника культури в розвитку транзитивних процесів, проте існують дві суперечливі гіпотези стосовно його впливу на кінцевий результат. Прибічники першої (Ф. Фукуяма, С. Хантінгтон, В. Гельман) вважають, що особливості національних культур не здатні унеможливити досягнення у перспективі будь-яким суспільством ліберально-демократичної якості. Прибічники другої

(Б. Капустін, О. Шкаратан, Б. Гризлов) обстоюють думку, за якою ліберальна демократія не може усталитися в суспільствах, культура яких сформувалася поза ареалом західнохристиянської цивілізації.

Мета статті полягає у з'ясуванні ступеня впливу культурного чинника на процеси переходів до демократії.

Історія проблеми. У політичній науці увага до феномену культури безпосередньо пов'язана з проблемою переходів до демократії. Посилення після Першої світової війни боротьби залежних народів за своє національне визволення поставило на порядок денний питання про те, яким шляхом піде розвиток колоніальних країн після здобуття ними державної незалежності. Оскільки тоді в територіальному та людському вимірах колоніальні країни переважали в світі, можливість установаження в них тоталітарних режимів створювала загрозу західній цивілізації. Наслідком роздумів щодо запобігання такій загрозі стала теорія деколонізації. Центральне місце в ній посіла концепція експорту демократії, відповідно до якої демократію можна експортувати в колоніальні країни через інсталяцію до їх політичних систем інститутів і норм західних демократій. Спробу реалізувати цю концепцію було здійснено після Другої світової війни, коли розпочався процес розпаду світової колоніальної системи. Особливих зусиль у цьому напрямі доклала Велика Британія. Надаючи своїм колоніям незалежності, вона створювала для них конституції, згідно з якими запроваджувалися інститут вільних виборів, парламентське правління, поділ влади, багатопартійна система тощо. Проте у переважній більшості постколоніальних країн експортована демократія утвердитися не змогла. Без серйозних відхилень від демократичного шляху серед постколоніальних країн увесь час після здобуття державної незалежності розвивалися тільки дві країни: Ізраїль та Індія. В інших через деякий час були встановлені військові диктатури та однопартійні режими радянського зразку або політичні системи виродилися у псевдодемократію з фасадною багатопартійністю, але несвободними та неконкурентними виборами.

Невдача експорту демократії вплинула на теорію політичної системи, яка тоді активно розроблялася в американській біхевіоральній політології. Осмисливши причини невдачі, науковці дійшли висновку про те, що політичні системи відрізняються між собою не тільки за своєю інституційною структурою та нормативною базою, як то уявлялося спочатку, а й за власною культурою. Саме відмінність культур завадила перенесенню інституціональної структури та нормативної бази західних демократій на постколоніальний ґрунт. Цей висновок дав поштовх розробленню концепції політичної культури, фундаторами якої стали Г. Алмонд, Дж. Б. Павелл та С. Верба. У працях цих науковців політичну культуру було репрезентовано як суб'єктивну

сферу політичного життя, що виявляється в специфічних зразках орієнтацій акторів політичного процесу до політичної дії [1–3]. Подальші дослідження виявили, що за своєю сутністю політична культура суспільства являє собою накладання національної культури на політичну систему. Політична культура включає лише ті культурні елементи, що задіяні в політичному процесі, але вони є органічною частиною загальної культури суспільства і тому несуть у собі багатовікові національні традиції.

Проте тривалий час політичній культурі не відводилося належне місце в наукових розвідках, пов'язаних з політичними переходами. У теорії політичної модернізації, яка активно розроблялася в 1960-ті роки, головна увага зосереджувалася на соціально-економічних та соціально-класових передумовах демократизації суспільства [4; 5], а політична культура розглядалася як щось похідне від цих чинників. Парадигма транзитології, яка в 1970-ті роки прийшла на зміну теорії політичної модернізації, ґрунтувалася на процедурному підході до процесу демократизації. За нього перехід до демократії тлумачився як послідовна низка обов'язкових процедур. Однак у транзитологічній парадигмі було приділено увагу й політичній культурі. В аспекті вихідної позиції наголошувалося, що єдиною передумовою переходу до демократії є «національна єдність», що «означає лише те, що переважна більшість громадян потенційної демократії не повинна мати сумніву або ментальних застережень стосовно того, до якої політичної спільноти вони належать» [6, р. 350]. В аспекті усталення наголошувалося, що завершальним етапом переходу до демократії є етап «соціалізації» [7, р. 11–14], сутність якого, за С. Хантінгтоном, становить «інституціоналізація демократичної політичної поведінки» [8, с. 285–290]. На цьому етапі на ґрунті опанування нових норм і цінностей та вростання в нову систему відносин змінюється політична культура еліти, а потім й усього суспільства.

Включення на межі 1980–1990-х років у світовий демократичний процес посткомуністичних країн посилило увагу до феномену політичної культури. Незважаючи на несприятливу для демократизації вихідну позицію (тоталітарний стан суспільства), країни Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) та Балтії досить швидко подолали шлях до ліберальної демократії. На думку Т. Карл та Ф. Шміттєра, ці країни «завершили перехід до демократії навіть швидше за своїх попередників з Південної Європи та Латинської Америки» [9, с. 8]. У країнах Південно-Східної Європи (ПСЄ) процес становлення ліберальної демократії значно загальмувався. На пострадянському просторі (за винятком країн Балтії) натомість набула сили тенденція до автократизації, що Майкл Макфол рефлектує як «перехід від диктатури до диктатури» [10, р. 223]. На початок 2013 р. посткомуністичні країни мали такі регіональні показники стану свободи та демократії (табл. 1).

Таблиця 1

Регіон	Стан свободи			Характер політичного режиму				
	Вільні	Частково вільні	Невільні	Консолідовані демократії	Напівконсолідовані демократії	Гібридні режими	Напівконсолідовані авторитарні режими	Консолідовані авторитарні режими
Країни ЦСЄ та Балтії	7	–	–	7	–	–	–	–
Країни ПСЄ	6	4	–	1	6	2	1	–
Пострадянські країни	–	5	7	–	–	3	2	7

Джерела: [11; 12].

Той факт, що ліберальні демократії встигли консолідуватися лише в посткомуністичних країнах, що належать до західнохристиянського цивілізаційного поля (ЦСЄ та Словенії), став приводом для висунення концепції цивілізаційного детермінізму, яка знайшла найбільше поширення в російському суспільствознавстві. У підґрунтя цієї концепції покладено уявлення про те, що «трансформаційні процеси ... відбуваються полілінійно», і це зумовлено «глибинними цивілізаційними, а не ситуативними політичними відмінностями країн, які здійснюють трансформації» [13, с. 17]. Тлумачучи поняття цивілізації в дусі А. Тойнбі, який зазначав: «Якщо проаналізувати цивілізації, які дожили до наших днів ... ми побачимо, що кожна з них має у своєму тлі якусь універсальну церкву» [14, с. 518], її прибічники вважають, що до ліберальної демократії здатні прийти країни, які належать до західнохристиянської цивілізації. Натомість для країн інших цивілізаційних ареалів, яким історично притаманні колективістські засади суспільного життя та сакралізація влади, ліберальна демократія є явищем, що не відповідає внутрішній природі та традиційній культурі суспільства і тому не має шансів усталитися. У цьому сенсі є показовим висловлювання колишнього голови Державної Думи Російської Федерації Б. Гризлова: «... досягнення стандартів західної ліберальної демократії — у принципі можливе, але зовсім не

для всіх» [15, с. 7]. Проте далеко не всі політологи погоджуються з таким твердженням. На противагу цим поглядам В. Гельман наголошує, що «...спадщина минулого накладає обмеження на траєкторії змін режимів, але не завжди визначає їх наслідки» [16, с. 104].

Чиї погляди підтверджує практика розвитку світового політичного процесу? Аби відповісти на це запитання, скористуємося даними міжнародної правозахисної організації «Freedom House» — інституції, яка використовує найкращі емпіричні індикатори ліберальної демократії, що існують на сьогодні [17, с. 14].

Емпірична перевірка гіпотез. З 1972 р. Freedom House здійснює моніторингову програму «Freedom in the World», якою сьогодні охоплено 195 незалежних країн, а також 14 залежних та спірних територій. У межах цієї програми усі країни за рівнем додержання політичних прав та реалізації громадянських свобод поділяються на три групи: «невільні», «частково вільні» та «вільні». Кожного року Freedom House також публікує список електоральних демократій — країн, де урядову владу утворено на основі загальних, вільних та конкурентних виборів. Країни, що мають статус вільних і одночасно включені до списку електоральних демократій, визначаються як ліберальні демократії.

За даними Freedom House, за останні сорок років кількість ліберальних демократій у світі істотно збільшилася. Якщо у 1974 р. (на початок третьої хвили переходів до демократії) 41 країна (27 % від загального числа країн) мала статус вільної демократичної, то на початок 2013 р. кількість вільних демократичних країн збільшилася до 90 (46 %) [18].

Серед вільних демократичних країн у контексті нашої проблематики можна вирізнити п'ять цивілізаційних ареалів: *західнохристиянський* (країни, де переважна більшість населення є вірними католицької та протестантських церков), *східнохристиянський* (більшість населення цих країн є вірними східнохристиянських церков), *мусульманський* (більшість населення сповідує іслам), *юдаїстський* (більшість населення сповідує юдаїзм), *далекосхідний* (більшість населення сповідує далекосхідні релігії: буддизм, індуїзм, синтоїзм тощо). У самостійну категорію слід виокремити країни, населення яких розпорошено між різними релігіями та церковними конфесіями.

У свою чергу країни західнохристиянського ареалу поділяються на три групи. До першої групи належать католицькі та протестантські країни Європи, а також США та британські домініони, де вільні демократичні суспільства набули сталу якість на ґрунті власної культури. Другу групу становлять країни Південної Америки, в яких, незважаючи на те що католицька церква істотно вплинула на формування національних культур, ліберально-демократичні засади суспільно-політичного устрою утверджуються дуже важко

(С. Хантінгтон відносить ці країни до окремої «латиноамериканської цивілізації» [19, с. 22–23]). Третю групу утворюють постколоніальні країни, де західне християнство є лише нашаруванням на традиційну тубільну культуру.

У період 1974–2012 років відбулися такі зміни в цивілізаційній належності вільних демократичних країн (табл. 2).

Таблиця 2

Цивілізаційна належність вільних демократичних країн

Ареал	1974		2012	
	Кількість	%	Кількість	%
<i>Західнохристиянський ареал</i>	31	76	69	77
Країни Європи, США, британські домініони	21	51	34	38
Країни Південної Америки	4	10	9	10
Постколоніальні країни з домінуванням католицького та протестантського населення	6	15	26	29
<i>Інші цивілізаційні ареали</i>	10	24	21	23
Східнохристиянський	1	2	6	7
Мусульманський	2	5	4	4
Юдаїстський	1	2	1	1
Далекосхідний	4	10	6	7
<i>Країни з мультиконфесійним населенням</i>	2	5	4	4

Джерело: [20].

За цей період кількість вільних демократичних країн збільшилася в усіх цивілізаційних ареалах, крім юдаїстського (але у світі лише одна країна — Ізраїль має переважно юдаїстське населення). Що стосується відсоткового співвідношення між країнами західнохристиянського та інших цивілізаційних ареалів, то воно залишилося майже таким самим. Але усередині західнохристиянського ареалу змінилося співвідношення між базовими та постколоніальними країнами на користь останніх. Після набуття вільної демократичної якості католицькими країнами Південно-Західної Європи (Португалія, Іспанія та Андорра), посткомуністичних ЦСЄ та ПСЄ (Словенія та Хорватія) базовий потенціал цього ареалу було вичерпано. Основний

приріст ліберальних демократій відбувся за рахунок постколоніальних країн (збільшення на 14 %), де переважають невеликі острівні країни Карибського та Тихоокеанського басейнів (сьогодні вони становлять 20 % від загальної кількості вільних демократичних країн).

Усередині інших цивілізаційних ареалів значні зрушення в процесі демократизації відбулися лише в східнохристиянському (у шість разів) за рахунок країн ПСЄ (Болгарія, Румунія, Сербія та Чорногорія), а також Республіки Кіпр. Що стосується інших ареалів, то там також збільшилася кількість вільних демократичних країн, але за деяким зменшенням їх питомої ваги в вільному демократичному світі.

Осмислення тенденцій світового політичного процесу. Те, що серед вільних демократичних країн все більше стає країн, які не належать до базової основи західнохристиянського цивілізаційного ареалу, свідчить про те, що шлях до свободи і демократії не зачинений перед будь-якою країною, незалежно від того, які вона має культурно-релігійні традиції. Інша річ, наскільки ліберальна демократія може усталитися в країнах, що не належать до західнохристиянського ареалу. Проте існує чимало прикладів незахіднохристиянських країн, де ліберальна демократія змогла усталитися.

В Ізраїлі, який як сучасна держава був створений за рішенням ООН у 1948 р., політична влада багато зусиль доклала для реанімації культурних традицій євреїв, однак його політична система відразу ж набула демократичного характеру. Араби, які мешкали на території, що була визначена для цієї країни ООН, одержали політичні права та відповідно можливість брати участь у виборах і балотуватися до парламенту. Політична партія «Об'єднаний арабський список» з 1996 р. постійно одержує місця в Кнесеті [21]. Звичайно, можна услід за Д. Растовим сказати, що Ізраїль є нетиповою країною, оскільки демократія тут «виникла завдяки ... імміграції» [6, р. 348]. Ще однією «нетиповою», за Растовим, країною є далекосхідна Японія, яка є вільною та демократичною країною з 1955 р. Можна погодитися з тим, що демократія туди була принесена післявоєнною американською військовою окупацією [6, р. 348], але як пояснити той факт, що після її закінчення Японія протягом більш ніж півстоліття зберігає статус вільної і демократичної країни? З 1988 р. статус вільної демократичної країни має Південна Корея, на яку теж вплинула післявоєнна американська окупація. З 1996 р. такий статус має Тайвань, який навряд чи зміг би зберегти свою незалежність без підтримки з боку США.

Серед «типових» країн, де демократія виникла не внаслідок імміграції чи окупації, передусім слід вирізнити мультиетнічну Індію, яка після одержання незалежності в 1947 р. міцно стала на шлях демократії. За винятком 1975–1976 та 1991–1997 років, коли через активізацію сепаратистських сил

уряд був змушений вдатися до обмеження політичних прав, Індія входить до числа вільних демократичних країн. Ліберальна демократія усталилася також у Греції, яка має значно давніші та міцніші православні традиції, ніж Росія. Після краху режиму «чорних полковників» Греція з 1975 р. зберігає статус вільної демократичної країни. Цікаво, що в посткомуністичному світі буддистська Монголія набула статусу вільної демократичної країни одночасно з католицькими країнами ЦСЄ — в 1991 р., майже відразу ж після краху комуністичного режиму [20].

Найбільших труднощів у процесі демократизації зазнають мусульманські країни, що пояснюється не стільки релігією, скільки багатовіковою традицією джихаду. Серед них значних успіхів у просуванні до свободи і демократії досягла Туреччина, яка у 1975–1979 роках мала статус вільної демократичної країни. Унаслідок кемалістської революції у Туреччині були радикально реформовані не тільки державний устрій, правова система та економічні відносини, а й культура, яку нова влада намагалася позбавити релігійного впливу. Внаслідок реформ напівфеодальна країна зробила великі кроки до західної цивілізації. Найбільш важким завданням у процесі реформування був перехід до демократії, оскільки впровадження багатопартійності породжувало ісламістські партії. Електоральна демократія, запроваджена у 1950 р., неодноразово скасовувалася через військові перевороти (1960, 1971, 1980 та 1997 рр.), які відсторонювали ісламістів від влади. Але кожного разу після стабілізації ситуації військові повертали владу цивільним, і електоральна демократія відновлялася. «Хоч якою перерваною була демократія в Туреччині, — зауважує Ж.-Ф. Ревель, — проте слід визнати, що це єдина країна зі стовідсотковим мусульманським населенням, яка створила інституції, близькі до тих, що існують у демократичних європейських націй» [22, с. 367]. Надію на можливість ліберально-демократичного майбутнього мусульманських країн сьогодні вселяє також Індонезія — країна з найбільшим мусульманським населенням, яка в 2006 р. одержала статус вільної демократичної країни.

Висновки. Особливості національних культур не становлять фатальної перепони для досягнення країнами, що належать до різних цивілізаційних ареалів, якості ліберальної демократії. Цивілізаційний (релігійно-культурний) чинник здатний прискорювати або гальмувати транзитивні процеси, сприяти розвороту їх траєкторій або навіть переривати їх, але не може назавжди законсервувати суспільно-політичні відносини. Культура, яка являє собою найконсервативніший компонент суспільних відносин, у сучасному світі не може залишатися незмінною. Вступ людства на постіндустріальний шлях розвитку спричиняє руйнування будь-яких перепон на шляху поширення інформації, зростання освіченості населення, подолання патріархаль-

них забобонів, що сприяє відкриттю національних культур для зовнішнього впливу, та послаблення впливу релігії та церкви на політичні процеси. Перехід все більшої кількості країн до ліберальної демократії об'єктивно зумовлений потребами раціональної організації суспільного життя. Не існує якоїсь жорсткої моделі ліберальної демократії. Поняття «ліберальна демократія» характеризує не ідеологію (ліберальну доктрину) і не економіку («вільний» ринок), а те, що на зрілій стадії розвитку демократія перетворюється на «політичний режим з добре розвиненими і міцно захищеними особистими та груповими свободами» [16, с. 12]. Кожна країна розбудовує таку модель, яка відповідає національній специфіці. Те, що має назву «стандарти демократії», являє собою лише сукупність певних принципів. Поширення ліберальних демократій спричинено тим, що цей суспільно-політичний устрій ґрунтується на загальнолюдських морально-етичних цінностях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Almond G. Comparative Political Systems / G. Almond // *Journal of Politics*. – 1956. – Vol. 13, No. 3. – P. 391–409.
2. Almond G. The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations / G. Almond, S. Verba. – Princeton (N.J) : Princeton University Press, 1963. – XI, 562 p.
3. Almond G. A. Comparative Politics: System, Process, and Policy. – 2d ed. / G. A. Almond, G. B. Powell Jr. – Boston : Little, Brown, 1978. – XI, 435 p.
4. Lipset S. M. Party Systems and Voter Alignments: Cross-national Perspectives / S. M. Lipset, St. Rokkan. – N. Y. : Free Press, 1967. – XVI, 554 p.
5. Moore B. Jr. Social Origins of Dictatorship and Democracy: Lord and Peasant in the Marking of the Modern World / B. Moore Jr. – Harmondsworth : Penguin, 1974. – 559 p.
6. Rustow D. A. Transition to Democracy – Toward a Dynamic Model / D. A. Rustow // *Comparative Politics*. – 1970. – Vol. 2, No. 3. – P. 337–363.
7. O'Donnell G. Transition from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies / G. O'Donnell, P. C. Schmitter. – Baltimore (MD), L. : Johns Hopkins University Press, 1986. – XII, 81 p.
8. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века : пер. с англ. / С. Хантингтон. – М. : РОССПЭН, 2003. – 386 с.
9. Карл Т. Л. Демократизация: концепты, постулаты, гипотезы. Размышления по поводу применимости транзитологической парадигмы при изучении посткоммунистических трансформаций : пер. с англ. / Т. Л. Карл, Ф. Шмиттер // *Полис*. – 2004. – № 4. – С. 6–27.
10. McFaul M. The Fourth Wave of Democracy and Dictatorship: Noncooperative Transitions in the Postcommunist World / M. McFaul // *World Politics*. – 2002. – Vol. 54, No. 2. – P. 212–244.

11. Freedom in the World 2013: Democratic Breakthroughs in the Balance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/FIW%202013%20Charts%20and%20Graphs%20for%20Web_0.pdf.
12. Democracy Score 2013: Rankings by Regime Type [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/NIT2013_Tables_FINAL.pdf.
13. Шкаратан О. И. К сравнительному анализу влияния цивилизационных различий на социальные процессы в посткоммунистическом мире / О. И. Шкаратан // Социс. – 2007. – № 10. – С. 15–25.
14. Тойнби А. Дж. Постижение истории : пер с англ. / А. Дж. Тойнби. – М. : Прогресс, 1991. – 736 с.
15. Грызлов Б. В. «Цветные революции»: имел ли место «демократический прорыв»? / Б. В. Грызлов // Филос. науки. – 2006. – № 8. – С. 5–15.
16. Гельман В. Я. Из огня да в полымя? Динамика постсоветских режимов в сравнительной перспективе / В. Я. Гельман // Полис. – 2007. – № 2. – С. 81–108.
17. Даймонд Л. Прошла ли третья волна демократизации? : пер с англ. / Л. Даймонд // Полис. – 1999. – № 1. – С. 10–25.
18. Country ratings and status, FIW 1973-2013 (EXCEL) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.freedomhouse.org/report-types/freedom-worldMethodology/Freedom in the World 2013](http://www.freedomhouse.org/report-types/freedom-worldMethodology/Freedom%20in%20the%20World%202013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world-2013/methodology#.UtJd39JdWfU>.
19. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций : пер. с англ. / С. Хантингтон. – М. : ООО «Издательство АТС», 2003. – 603 с.
20. Freedom in the World 1973–2013: Country Ratings [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/Country%20Status%20%26%20Ratings%20Overview%2C%201973-2013.pdf21>; Knesset [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki/Knesset>.
21. Ревель Ж.-Ф. Відживлення демократії : пер. з фр. / Ж.-Ф. Ревель. – К. : Критика, 2004. – 591 с.

КУЛЬТУРА ОБЩЕСТВА В КОНТЕКСТЕ ПЕРЕХОДОВ К ДЕМОКРАТИИ

Романюк А. И.

Рассмотрена проблема влияния национальных культур на развитие и конечный результат транзитивных процессов. Обращено внимание на генетическую связь концепции политической культуры с процессом демократизации современного мира. Указано, что особенности культур незападных обществ не являются фатальной преградой для их развития в направлении либеральной демократии.

Ключевые слова: *политическая система, культура, политическая культура, политические переходы, либеральная демократия, цивилизационный детерминизм.*

A CULTURE OF SOCIETY IN THE CONTEX OF TRANSITIONS TO DEMOCRACY

Romanyuk O. I.

The problem of the influence of national cultures on the course and the end result is transitive processes considered. Attention is drawn to the concept of genetic relationship of political culture to the process of democratization of the modern world. The author defends the view that distinct the cultures of non-Western societies is not a fatal obstacle to their development in the direction of liberal democracy.

Key words: political system, culture, political culture, political transitions, liberal democracy, civilization determinism.

УДК 342.7«17-20»:303.446.4

О. В. Зінченко, доктор історичних наук, доцент

ЕВОЛЮЦІЯ ІДЕЙ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ВІД 1789 р. ДО ПОЧАТКУ ХХІ ст.

Досліджено особливості процесу розширення і поглиблення ідей Декларації прав людини і громадянина 1789 р. у межах французького конституційного законодавства протягом двох століть, а також поширення дієвості її ідей за межами країни. Констатовано, що ідеї Декларації 1789 та 1793 рр. знайшли підтвердження, розширення та поглиблення змісту в конституціях Франції 1946 та 1958 рр. Вони виявилися предтечею правової і політичної культур сьогодні у світовому масштабі.

Ключові слова: Декларація прав людини і громадянина, Загальна декларація прав людини, конституції.

Актуальність проблеми. У 2014 р. Франція і світова спільнота відзначатимуть 225-річний ювілей ухвали Декларації прав людини і громадянина 1789 р. Логіка такого ознаменування події полягає у тому, що основним змістом нового та новітнього часу є тенденція до запровадження конституцій у різних країнах, прискорювачем і визначальним стрижнем яких є проголошення та гарантування прав і свобод їх мешканців. Висхідним моментом започаткування такої тенденції виявилась англійська Велика хартія вольностей 1215 р., яка мала становий характер. Якісно новий етап в еволюції